

TOIMEENTULOTUKI KELAAN – PIENISSÄ KUNNISSA MUUTOS ON SUURI JA ASENTEET EPÄILEVÄISIÄ

Perustoimeentulotuki siirtyy Kelaan vuoden 2017 alussa. Vastaisuudessa Kela tekee päätöksen perustoimeentulotuesta. Jos tukea hakeneella henkilöllä on tarve joko täydentävälle tai ehkäisevälle toimeentulotuella, päätöksen niistä tekee asiakkaan asuinkunta.

Tavoitteeksi Kela-siirrolle on asetettu ensinnäkin, että toimeentulotukiasiakkaiden kohtelu yhdenmukaistuu, kun kuntakohtaiset erot perustoimeentulotuen hakemisessa ja saamisessa poistuvat. Toiseksi tavoitteena on vähentää kuntien tehtäviä ja samalla toimeentulotukeen liittyviä hallinnollisia kustannuksia. Kolmanneksi tavoitteena on vahvistaa toimeentulotuen väliaikaista ja viimesijaista luonnetta.

Toimeentulotuen Kela-siirrosta on keskusteltu jo 1980-luvulta lähtien, ja siihen liittyen on tehty erilaisia kokeiluja. Kela oli mukana vuosina 1990–1991 toteutetussa kokeilussa, jossa Lappeenrannan Kelan Lauritsalan toimistossa Kelan toimihenkilöt ja kunnan sosiaalityöntekijät palvelivat yhdessä asiakkaita hieman samaan tapaan kuin nykyisissä yhteis- palvelupisteissä (Laatu & Sandelin 2014). Lappeenrannassa toteutetun kokeilun tulokset olivat myönteisiä, sillä jopa 70 prosenttia asiakkaista kertoi kokeilusta olleen heille hyötyä (Tuomikoski 1991).

Vuosina 1993–1995 toteutettiin kaksi suurta kokeilua, joissa perustoimeentulotuen myöntäminen ja maksatus siirrettiin Kelan paikallistoimistoille. Ensimmäisessä kokeilussa oli mukana 12 ja toisessa 28 kuntaa. Tulokset myös näistä kokeiluista olivat pääosin myönteisiä (STM 1997). Toimeentulotukea ei tuolloin kuitenkaan päätetty siirtää Kelaan, vaan se jäi yhä kuntien hoidettavaksi.

Toimeentulotukijärjestelmää on tähän asti kehitetty osana sosiaalihuoltoa, ja siihen sisältyy paljon sellaista, mikä ei ole tyypillistä Kelan hallinnoimille perusturvaetuuksille. Toimeentulotuki on vahvasti kytköksissä kunnissa tehtävään sosiaalityöhön, ja tämän kytköksen purkautumiseen liittyy pelkoja ja uhkakuvia. (Eronen ym. 2016; Blomgren ym. 2016.) Kela-siirrolta odotetaan ensisijaisesti myönteisiä vaikutuksia. THL:n tutkimuksessa asiakkaat toivat esiin muun muassa häpeän ja leimautumisen vähenemisen sekä etuuspäätösten

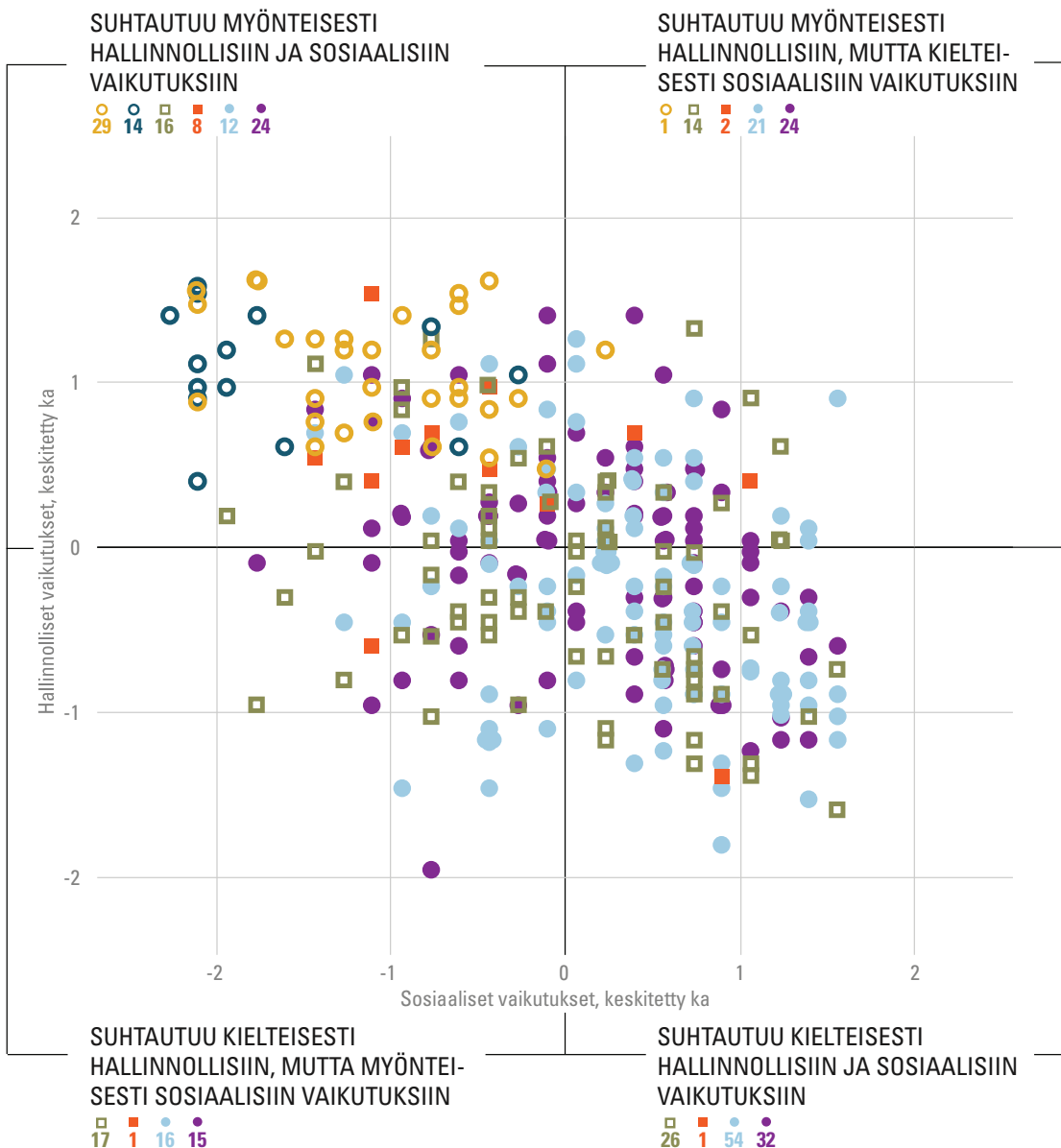
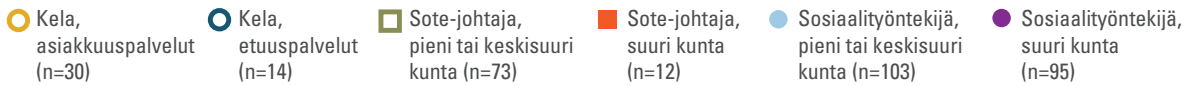
- Perustoimeentulotuki siirtyy vuoden 2017 alussa Kelaan.
- SOSTEn Sosiaalibarometri 2016 selvitti Kelan ja kuntien näkemyksiä siirron vaikutuksista.
- Kelan työntekijät suhtautuvat siirtoon myönteisesti, kuntien sosiaalityöntekijät epäileväisemmin. Kuntien sosiaalijohtajien näkemykset vaihtelevat voimakkaasti.
- Isoissa kunnissa näkemykset ovat jonkin verran myönteisempiä kuin pienissä ja keskisuurissa kunnissa.

ja maksatusten ennustettavuuden lisääntymisen. Kunnissa puolestaan odotetaan, että sosiaalityön resursseja voitaisiin toimistotyön sijaan jalkauttaa asiakkaiden pariin (Blomgren ym. 2016).

Mitä mieltä Kela-siirrosta ollaan kunnissa ja Kelassa?

Tutkimuksen aineistona käytetään SOSTEn keräämää Sosiaalibarometri 2016 -aineistoa. Sosiaalibarometri kohdennettiin Manner-Suomen kuntien sosiaali- ja terveysjohtolle, Kelan edustajille ja sosiaalityöntekijöille alkuvuodesta 2016, ja se sisälsi kysymyksiä muun muassa toimeentulotuen Kela-siirrosta. Kyselyyn vastasi yhteensä 373 asiantuntijaa. Sosiaali- ja terveysjohtajien vastauksia on aineistossa 109, Kelan edustajien 45 ja sosiaalityöntekijöiden 219. (Eronen ym. 2016, 10–11.)

Vastaajia pyydettiin arvioimaan Kela-siirron vaikutuksia eri näisten väittämien avulla. Tuloksia kuvataan graafisesti alla olevalla hajontakuviolla, jossa x-akselille sijoittuvat arviot sosiaalisista vaikutuksista ja y-akselille arviot hallinnollisista vaikutuksista (kuviokuva 1). Hallinnollisissa vaikutuksissa suuremmat arvot merkitsevät myönteisempää näkemystä perustoimeentulotuen Kela-siirtoon. Sosiaalisissa vaikutuksissa tilanne on päinvastainen, eli suuremmat arvot merkitsevät kielteisempää näkemystä uudistusta kohtaan.

Lähde: Kela 2016

Kuvio 1.

Näkemykset perustoimeentulotuen Kela-siirron vaikutuksista poikkeavat selvästi vertailtujen ryhmien välillä (kuviota 1). Kuviossa ylhäällä vasemmalla ovat ne vastaajat, jotka suhtautuvat myönteisemmin Kela-siirtoon sekä hallinnollisten että sosiaalisten vaikutusten osalta. Vastaavasti alhaalla oikealla ovat ne vastaajat, jotka suhtautuvat kielteisimmin Kela-siirron vaikutuksiin. Kelan työntekijät sijoittuvat vahvasti ensin mainittuun ja sosiaalityöntekijät jälkimmäiseen ryhmään. Sosiaalijohtajien osalta vastaukset hajoavat voimakkaasti.

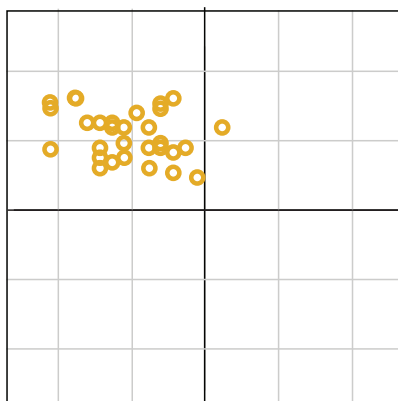
Vastaajaryhmien välisiä eroja voidaan havainnollistaa myös kuvion 2 avulla. Siitä nähdään vielä selvemmin, millaisia ero-

ja näkemyksissä vastaajaryhmien välillä on. Kelan vastaajat poikkeavat selvästi muista vastaajista, sillä heistä vain harva näkee perustoimeentulotuen Kela-siirrolla kielteisiä vaikutuksia.

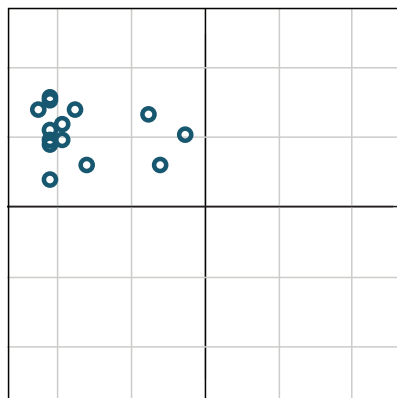
Sosiaalijohtajien ja sosiaalityöntekijöiden osalta tulos on keskenään samansuuntainen: isoissa kunnissa näkemykset perustoimeentulotuen Kela-siirron vaikutuksista ovat jonkin verran myönteisempiä kuin pienissä ja keski-suurissa kunnissa.

Tulos heijastanee osaltaan toimeentulotukityön eroja jo nykyisellään suurissa ja pienemmissä kunnissa. Sekä sosiaa-

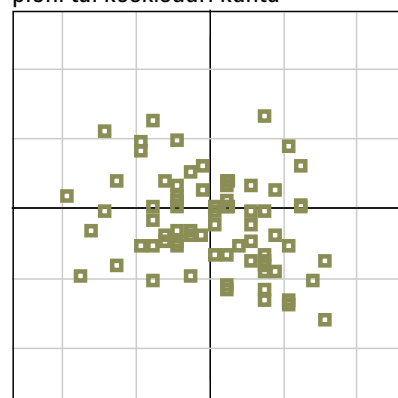
Kela, asiakkuuspalvelut

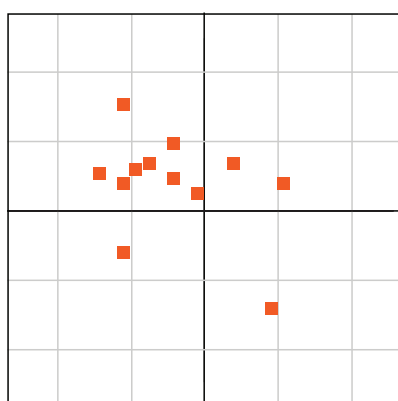
Kela, etuuspalvelut

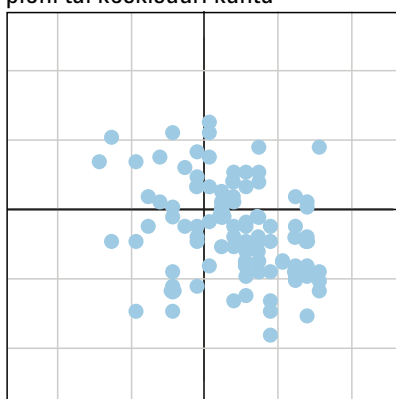
Sote-johtaja, pieni tai keskisuuri kunta

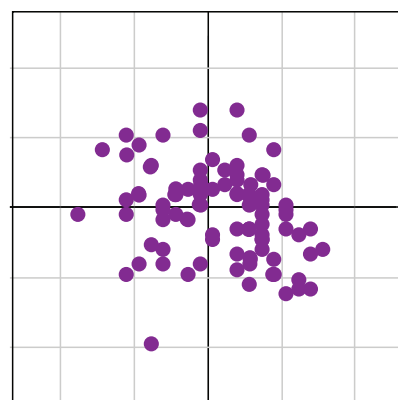
Sote-johtaja, suuri kunta

Sosiaalityöntekijä, pieni tai keskisuuri kunta

Sosiaalityöntekijä, suuri kunta

Kuvio 2.

lityöntekijöiden että asiakkaiden näkökulmasta muutos tulee olemaan sitä suurempi, mitä pienemmästä kunnasta on kyse.

SOSTE sisällyttää kysymyksiä Kela-siirrosta myös vuosien 2017 ja 2018 Sosiaalibarometri-kyselyihin. Onkin mielenkiin-

toista nähdä, miten uudistuksen toimeenpano ja toimeentulotuen siirtyminen Kelan hallinnoitavaksi muuttavat asiantuntijoiden näkemyksiä. Alkuvuodesta 2017 vaikutuksia on vielä vaikea havaita, mutta vuonna 2018 ei enää puhuta odotetusta vaan todellisista vaikutuksista.

Lisätietoja:

johtava tutkija Minna Ylikännö, Kela (etunimi.sukunimi@kela.fi)

Lähteet

Blomgren S, Karjalainen J, Karjalainen P, Kivipelto M, Saikkonen P, Saikku P. Sosiaalityö, palvelut ja etuudet muutoksessa. TH: Helsinki, 2016.

Eronen A, Lehtinen T, Londén P, Perälähti A. Sosiaalibarometri 2016. Erytyskatsaus toimeentulosta ja sote-uudistuksesta. SOSTE: Helsinki, 2016.

Laatu M, Sandelin I. 2014. Toimeentulotukea koskevien Kela-kokeilujen pitkä ja kivinen polku. Kelan Tutkimusblogi 17.3.2014.

STM. Toimeentulotukikokeilu 1995–1996. Loppuraportti. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 1997.

Tuomikoski H. Toimeentulotukea Kelasta. Tutkimus toimeentuloturvakokeilusta Kelan Lauritsalan toimistossa. Sosiaalivakuutus (1991): 3–4.

Tackling Inequalities in Time of Austerity (TITA)
Strategisen tutkimuksen konsortiohanke
Suomen Akatemia
www.utu.fi/tita

